

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Pluimerstraat 5, Groningen
Status: BBP
Periode: 2004
Onderzocht door: I. van der Gaag, J.A. van der Hoeve, T. Tel en H. Wierds.
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 3 augustus 2004

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

SITUERING/ STRUCTUUR

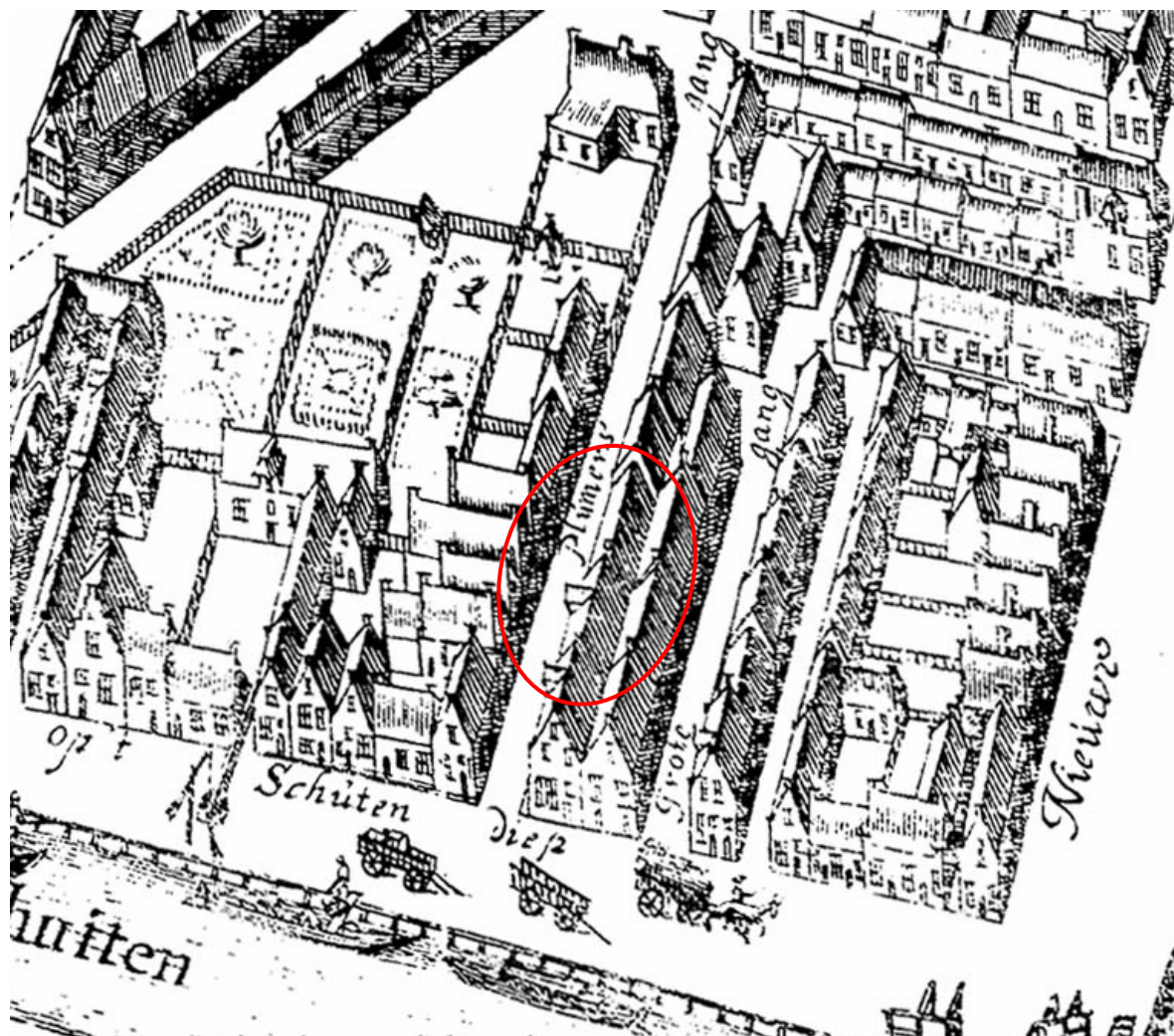
Pluimerstraat 5 maakt deel uit van de aaneengesloten rij kleine eenlaagswoningen, gelegen op een smal terrein achter het pand Schuitendiep 84. Ook aan de Kleine Gang staat zo'n rij aaneengesloten woningen. Deze liggen op het achterterrein van Schuitendiep 86. Tussen de bebouwing aan de Pluimerstraat en de Kleine Gang bevindt zich slechts een smalle ozendrup, zodat van een rug-aan-rug-verkaveling gesproken kan worden.

Pluimerstraat 5 is een eenlaags pand met een zadeldak (evenwijdig aan de straat). In het midden van de 20ste eeuw zijn de panden Pluimerstraat 3 en 5 samengevoegd tot een werkplaats.

BOUWGESCHIEDENIS

Pluimerstraat 5 is een kleine 'arbeiderswoning' uit de 17de eeuw. Op de vogelvluchtplattegrond van Groningen door Haubois (1643) zijn achter de panden Schuitendiep 84 en 86 reeds twee rijen aaneengesloten eenlaagshuizen getekend, respectievelijk ontsloten via de Pluimersgang (Pluimerstraat) en de Kleine Gang. De huizen aan de beide gangen worden slechts gescheiden door een smalle ozendrup. Het valt op dat op de kaart geen individuele huizen zijn te herkennen, waaruit geconcludeerd mag worden dat er sprake is van (tenminste) dubbelwoningen. Ook de panden Pluimerstraat 3 en 5 zijn tot stand gekomen als een dubbelwoning, zo mag worden geconcludeerd uit het doorgaande metselwerk van de achtergevel en het ontbreken van (bouwsporen van) een stenen tussenwand in de kapconstructie.

Detail van de kaart van Haubois uit omstreeks 1643, het noorden is op deze kaart links.

Vermoedelijk heeft in de late 18de eeuw een modernisering van het pand plaatsgevonden. Hiervan zijn in elk geval het deurkozijn met zijn sierlijk gesneden kalf (Lodewijk-XVI-stijl) en de bijbehorende eenpaneelsvoordeur bewaard gebleven. De drieruitsramen in de smalle vensters stammen uit de 19de eeuw. Ook de deur in de achtergevel heeft een 19de-eeuwse datering, maar deze lijkt hier te zijn herplaatst (hoogstwaarschijnlijk afkomstig uit het huis zelf). Uit 1941 stamt het plan tot verbouwing tot een graanmaalterij, waarvoor de bestaande indeling van de begane grond gesloopt zou moeten worden. In de voorgevel was een brede deur gepland. Dit plan werd afgewezen vanwege woningonttrekking. Waarschijnlijk kort na de Tweede Wereldoorlog werd het pand herbestemd tot een bedrijf. Toen zijn (alsnog) alle tussenwanden op de begane grond gesloopt. Vermoedelijk stamt de centraal geplaatste hangnis (voor een potkachel) tegen de linker zijgevel uit deze periode. Immers, de schouw van de voormalige voorkamer zou verder naar voren geplaatst moeten zijn. Naar verluidt vond in 1971 een koppeling plaats met het buurpand, Pluimerstraat 3.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een 17de-eeuwse eenlaags lijstgevel, voorzien van een cementpleisterlaag. De gevel is verdeeld in vier smalle venster-assen, overeenkomstig de indeling van de enkelvoudige balklaag boven de begane grond. In de penanten ter weerszijden van de vensters en deur zijn langgerekte, slanke balkankers te zien. In de drie linker venster-assen bevinden zich smalle vensters, waarvan

waarschijnlijk zowel de kozijnen als de drieruits-schuiframen uit de 19de eeuw stammen. Het deurkozijn met zijn sierlijk gesneden, licht getoogde kalf stamt uit de late 18de eeuw, evenals de eenpaneelsdeur. De bovenzijde van het paneel heeft een karakteristieke accoladeversiering.

De achtergevel maakt deel uit van de brede eenlaags langsevel van de dubbelwoning Pluimerstraat 3 en 5. Het metselwerk is uitgevoerd in een enigszins onregelmatig verband (baksteenformaat: 28-29 x 13x 13½ x 5½-6 cm, tienlagenmaat: 69½ -72 cm). In de hoeken met de kopgevels zijn klezortjes in de hoekverbanden toegepast. Verder zijn sporen van een kalkpleisterlaag te zien. De borstwering is geheel vernieuwd in de 20ste eeuw.

In de achtergevel bevindt zich een vermoedelijk verplaatst 19de-eeuws deurkozijn met bovenlicht, voorzien van een 19de-eeuwse glasdeur met mousselineglas en blauw glas. Volgens de opmetingstekening uit 1941 bevond deze deur zich midden in de achtergevel van Pluimerstraat 5. Verplaatsing was noodzakelijk als gevolg van de plaatsing van een breed kozijn voor een deurstel (tweede helft van de 20ste eeuw).

De achtergevel van Pluimerstraat 5 (rechts) gezien in westelijke richting.

beschrijving per bouwlaag

De begane grond is een ongedeelde ruimte, die deel uitmaakt van de werkplaats in het dubbelpand Pluimerstraat 3 en 5. De oude woningplattegrond van Pluimerstraat 5 valt nog te herkennen op een opmetingstekening uit 1941. De begane grond was verdeeld in een voorkamer en een achterzone met twee bedsteden, een gangetje en een wc. In de voorkamer bevond zich een entreeportaal, dat tevens de ontsluiting vormde voor een zoldertrap. Het is opmerkelijk dat er geen schouw in de voorkamer is getekend. Vermoedelijk waren alle wanden van hout.

Ondanks de afwerking van stuc op steengas, valt in het plafond van de begane grond nog een enkelvoudige grenenhouten balklaag (in vijf balkvakken) te herkennen. Opvallend is de toepassing van het smalle balkvak aan de linkerzijde, dat tevens functioneert als een raveling voor het rookkanaal. Aan de voor- en achterzijde zijn onder de balken nog de contouren van houten consoles te zien. De onderslagbalk is van recenter datum (circa 1971?). Tegen de linkergevel is een hangnis zichtbaar, behorend bij een potkachel in de bedrijfsruimte. De schouw van de voorkamer was waarschijnlijk verder naar voren geplaatst. De betonvloer is van betrekkelijk recente datum (circa 1971?).

Het bovenste gedeelte van de sporenkap.

De zolders van de panden Pluimerstraat 3 en 5 worden gescheiden door een houten wand van vermoedelijk 19de-eeuwse datering. Op één van de delen staat het (op grond van het lettertype als origineel aangemerkte) jaartal 1922, hetgeen aantoont dat de wand in elk geval ouder moet zijn. Er zijn geen aanwijzingen voor een oorspronkelijke stenen tussenwand. Ook de oude opmetingstekeningen suggereren een dunne tussenwand. Kennelijk was er van meet af aan sprake van een houten tussenwand tussen de zolders van Pluimerstraat 3 en 5.

De kapconstructie bestaat uit een reeks sporenparen met enkelvoudige hanenbalken, staande op de muurplaten van de lage borstweringen van voor- en achtergevel. De kasporen zijn van grenenhout (steeksproefsgewijze meting: 12 x 11½, 11½ x 10½ en 11 x 12½ cm), het merendeel van de hanenbalken is van eikenhout. Opvallend is het grillige beloop van de eikenhouten hanenbalken. In de 19de en 20ste eeuw zijn enige incidentele versterkingen aangebracht, respectievelijk extra hanenbalken en kreupel stijlen van rondhout (bij één sporenpaar in dit pand).

De oostelijke kopgevel is afgewerkt met vlechtingen. Op enkele plaatsen viel het metselwerk te zien (tienlagenmaat: 60-60½ cm). Er is sprake van een centraal geplaatst rookkanaal van relatief recente datum, uitmondend in een oudere schoorsteen.

WAARDESTELLING

De panden Pluimerstraat 3 en 5 hebben hoge monumentwaarden, zowel vanwege het woningtype (dubbele arbeiderswoningen of kameren) als de (voor het woningtype) karakteristieke rug-aan-rug-verkaveling met de panden aan de Kleine Gang. Buiten hofjesstichtingen is dit kleine woningtype zeldzaam geworden, mede vanwege de saneringen in het kader van de Woningwet en de naoorlogse stadsaneringen. Het casco van beide panden (gevels, balklagen met consoles en kapconstructie) is relatief gaaf en compleet. De smalle vensters in de voorgevel zijn typerend voor de 17de-eeuwse opzet (deze vensters stemmen overeen met de maat van de balkvakken). Bijzonder is het laat-18de-eeuwse deurkozijn, inclusief bijbehorende paneeldeur.

De indeling en interieurafwerking hebben indifferente monumentwaarden.

AANBEVELINGEN

Bij toekomstige verbouwingen is het van belang de gevels en de balklaag nader te documenteren.

BIJLAGE

Uittreksel uit het bouwdoossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen

Adres : **Pluimerstraat 5**
Bouwdoosnummer : B 3442
D.I.V. bezoek : 7 april 2004

1898

De weduwe F. Kempkers geb. Bakker krijgt een vergunning om het pakhuis Pluimerstraat 5 te verbouwen en in te richten tot een woning, bestemd en ingericht voor bewoning door één gezin.

1931

F. Hoekzema (Grachtstraat 66) is eigenaar van het pand. Het tonnenstelsel wordt opgeheven. Het bestaande privaat wordt voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

1941

De wed. F. Hoekzema geb. Rienks is eigenaresse van het pand. Zij dient een bouwaanvraag in voor het verbouwen van de woning tot graanmalerij. Bouwkundige Th. Medendorp tekent voor het bouwplan. Aangezien het plan gepaard gaat met woningonttrekking kan aan het bouwplan geen uitvoer worden gegeven volgens het gemeentebestuur. De beslissing op de bouwaanvraag wordt verdaagd.

H. Wierts